

המפץ הפוליטי האמיתי

דן בן-דוד

איננו זקוקים לחגיגת ה"דמוקרטיה" בליכוד כדי להבין שבשיטת הממשל הנהוגה בישראל, אי-היציבות הינה מבנית. זו שיטה שבה ראש ממשלה חייב למנות את מתחריו הפוליטיים העיקריים (בין אם הם ממפלגתו ובין אם הם שייכים למפלגות אחרות) לתפקידי מפתח בממשלתו כדי לשרוד – עם כל ההשלכות הנובעות מכך על יכולתו למשול. זו שיטה שחוסר היציבות טבוע ביסודותיה, מה שמתמרץ סחיסות ואיומים תמידים מבחוץ ומבפנים. זו שיטה הגורמת למחויבות הנבחר למרכז המפלגה במקום אחריות לציבור בוחריו. בנסיבות ובתמריצים הקיימים, קשה מאוד למערכת הפוליטית להתמודד עם מכלול הבעיות הקיומיות של החברה הישראלית – הן הביטחוניות באופיין והן הנוגעות למרקם החברתי-כלכלי במדינה.

כתוצאה מכך החלו להופיע גילויים של נתק בין השלטון לבין חלקים נרחבים בציבור. תופעות אלה מסכנות את הדמוקרטיה ואת טובת הציבור. היות ואי-היציבות של המערכת הפוליטית בישראל הינה מבנית, המענה לבעיה חייב להיות מבני. לא די במנהיגים בעלי חזון וראייה ארוכת טווח. חייבים גם לספק את תנאי היסוד למשילות: יציבות מערכתית והחזרת האיזון בין הזרוע המבצעת לזרוע המחוקקת.

כאשר המטרה היא להביא ליציבות המערכת, יש לעשות זאת בצורה ישירה ולא באמצעות הכנסת טלאים במערכת הקיימת. למשל, בחירת ראש המדינה וחברי בית המחוקקים חייבת להתבצע לכהונות קצרות וקבועות שלא ניתן יהיה לקצרן, אלא באמצעות הדחה במקרים מיוחדים.

צריך לבטל את השיטה הקואליציונית הקיימת בארץ. כיום יש למדינת ישראל נשיא, ראש ממשלה ו-21 שרי ממשלה ל-19 משרדי ממשלה שרק 17 מהם מאוישים. כדי לבטל כפילויות, לפשט ולייעל את תהליך ביצוע המדיניות ולחסוך בהוצאות הציבוריות, יש לבטל את משרות ראש הממשלה ונשיא המדינה ולהמירן בתפקיד אחד של נשיא – שייבחר באופן ישיר על ידי העם ביחד עם סגן נשיא – לכהונה קבועה של ארבע שנים.

הגיע הזמן לצמצם את מספר המשרדים ל-10 בלבד: משרד הכלכלה והתעסוקה, משרד החברה, משרד החינוך, משרד התשתיות, משרד לאיכות הסביבה, משרד הפנים, משרד ההגנה, משרד החוץ, משרד המשפטים ומשרד האוצר. השרים לא יכהנו כחברי כנסת. הם ייבחרו לתפקידם על-ידי הנשיא לפי כישוריהם המקצועיים. לאחר שיעברו הליך אישור בכנסת, השרים יהיו כפופים לנשיא, והוא יוכל לפטרם אם לא יעמדו בציפיותיו.

צריך גם לצמצם את מספר חברי הכנסת מ-120 ל-90, שהם קירוב למספר חברי הכנסת המכהנים היום שאינם שרים או סגני-שרים. במקום בחירה על-ידי חברי מרכז, חברי מפלגה או ועדה מסדרת, ייבחר כל חבר כנסת באופן ישיר על ידי הבוחרים – ומחויבותו יהיו בהתאם.

יש להקים ועדת מומחים בעלי מוניטין בינלאומי להכנת הצעה לאופן הבחירה של חברי הכנסת. אפשרות אחת יכולה להיות לפי הקווים הבאים: 30 חברי כנסת יבחרו לכהונות קבועות של שנתיים מ-30 מחוזות. בכל מחוז כ-225,000 תושבים והם ייוצגו על ידי חבר כנסת אחד. 30 חברי כנסת יבחרו לכהונות קבועות של ארבע שנים מ-3 מחוזות-על – גליל, נגב ומרכז – לפי משקלם של מחוזות-העל באוכלוסיה, תוך מתן תוספת משקל לגליל ולנגב. 30 חברי כנסת יבחרו לכהונות קבועות של שש שנים ברמה הלאומית.

הבחירות יתקיימו כל שנתיים, כך שכל חברי הכנסת מהמחוזות, מחצית מחברי הכנסת ממחוזות-העל, ושליש מחברי הכנסת ברמה הלאומית יצטרכו לעמוד לבחירה בכל פעם – דבר שיבטיח רציפות.

כחלק ממערכת של איזונים ובלמים בין הזרוע המבצעת לזרוע המחוקקת, תינתן לנשיא הזכות להטיל וטו על כל חוק שאינו מתאים למדיניותו הכוללת. ניתן יהיה להטיל וטו על סעיפים מסוימים או על החוק כולו. כנגד, הצבעה של 46 חברי כנסת (מתוך ה-90 שיהיו במבנה החדש של הכנסת) תוכל לבטל את הוטו הנשיאותי, והחוק יעבור על אף התנגדותו.

במקום לעסוק בטיפול בתסמינים על ידי העלאת אחוז החסימה, תרגילים שונים למניעת השתלטות עוינת על מרכזי המפלגות, ועוד תלאים נוספים, הגיעה העת שמדינת ישראל תתחיל להתמקד בפתרון שורש לבעיות העיקריות של המערכת הפוליטית והממשל.